X.A. Qobulov
G.A. Karimova

ILMIY TADQIQOT METODOLOGIYASI

O‘quv qo‘llanma
(magistratura
talabalari uchun)

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

TOSHKENT MOLIYA INSTITUTI

QOBULOV X.A.
KARIMOVA G.A.

ILMIY TADQIQOT METODOLOGIYASI

O‘quv qo‘llanma

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tomonidan o‘quv qo‘llanma sifatida tavsiya etilgan

Toshkent
“TAHRIRIY NASHRIYOT”
2024

UDK: 001.8
BBK: 72

Taqrizchilar: *Toshkent davlat transport universiteti "Korporativ boshqaruv" kafedrasi i.f.d., professor* **Xashimova N.A.**
Toshkent moliya instituti "Moliya" kafedrasi i.f.n., professor **Jiyanova N.E.**

Q52 Qobulov X.A., Karimova G.A. Ilmiy tadqiqot metodologiyasi// *O'quv qo'llanma (magistratura mutaxassisligi talabalari uchun)* – T.: "Tahririy Nashriyot", 2024. – 208 b.

ISBN: 978-9943-9020-0-8

Mazkur o'quv qo'llanma oliy ta'lim muassasalarining iqtisodiy mutaxassisliklar bo'yicha magistraturasi talabalari va "Ilmiy tadqiqot metodologiyasi" o'quv fanini o'rganuvchi talabalar uchun mo'ljallangan. O'quv qo'llanma ilmiy tadqiqot metodlarining, tadqiqotning tashkiliy asoslarining asosiy tushunchalarini ochib beradi. Ilmiy ma'lumotlarni izlash, to'plash va qayta ishlash tizimining xususiyatlari, ilmiy ishlarni yozishga bo'lgan talablar, ixtirochilik masalalarini yechish nazariyasining qo'llanilishi umumlashgan holda bayon etilgan. Kitobda talabalarning yakka va jamoaviy faoliyatining asosiy shakl va metodlari ochib berilgan. Har bir bobda o'zini-o'zi tekshirish uchun savollar berilgan.

X/h 133313
TMI kutubxonasi

© X.A. Qobulov, G.A. Karimova, 2024
© "Tahririy nashriyot" bo'limi, TMI 2024

KIRISH

Oliy ta'limning zamonaviy davlat ta'lim standartlarida magistrlarni tayyorlashning asosiy dasturi bo'yicha ilmiy tadqiqotlar metodologiyasi sohasiga bo'lgan kompetensiyani shakllantirish ko'zda tutilgan.

"Ilmiy tadqiqot metodologiyasi" fani bo'yicha o'quv qo'llanma Toshkent moliya institutining "Moliya" kafedrasida ishlab chiqilgan hamda "Ilmiy tadqiqot metodologiyasi" fanini o'rganish jarayonida o'qituvchining pedagogik va talabalarning o'quv faoliyatini tashkil qilish uchun zarur bo'lgan o'quv materiallarini o'z ichiga oladi.

Mazkur o'quv qo'llanma magistratura bosqichidagi talabalar uchun "Ilmiy tadqiqot metodologiyasi" fani bo'yicha yaratilgan o'quv dasturlar asosida ishlab chiqilgan.

"Ilmiy tadqiqot metodologiyasi" kursi milliy va xorijiy olimlarning erishgan zamonaviy yutuqlari asosida ilmiy tadqiqotlarni o'tkazishning asosiy tarixiy jihatlari, nazariy asoslari, texnologiyalari, operatsiyalari, amaliy metodlari va usullari bo'yicha bilimlarni olish va ilmiy tadqiqot mavzusini tanlash, axborot texnologiyalarini qo'llagan holda ilmiy izlanish, tahlil qilish, eksperimentlar o'tkazish, ma'lumotlarni qayta ishlash, asoslangan, samarali yechimlarni olish ko'nikmalariga ega bo'lish imkonini beradi.

"Ilmiy tadqiqot metodologiyasi" fanining paydo bo'lishi ilmiy-texnik inqilobning o'ta tez rivojlanishi, bilimlarning tez yangilanishi, ilmiy va ilmiy-texnik axborotlar hajmining ko'payishidan kelib chiqadi.

Bugungi kunda yaxshi umumilmiy va professional tayyorgarlikka ega bo'lgan, mustaqil ilmiy ijodiy ishga qodir bo'lgan yuqori malakali mutaxassislarga ehtiyoj har qachongidan ham yuqori. Ushbu mutaxassislar nafaqat ilmiy ishlanma va tadqiqotlarning yangi metodlarini yaxshi anglay olishi, balki ularning natijalarini ishlab chiqarish jarayoniga tatbiq qilishga qodir bo'lishlari lozim.

"Ilmiy tadqiqot metodologiyasi" fani ilmiy bilishning falsafiy jihatlarini, metodologik asoslarini, ilmiy-tadqiqot ishlarining tuzilmasini va asosiy bosqichlarini o'rganishni o'z ichiga oladi. Mazkur o'quv kursi nazariy tadqiqot metodlarini, ilmiy tadqiqotlardagi modellashtirish masalalarini o'rganadi hamda ilmiy tadqiqotning yo'nalishini to'g'ri tanlashga yordam beradi. Kursni o'rgangach, talabalar ilmiy axborotni izlash, to'plash va qayta ishlashni, shuningdek, eksperimental tadqiqotlarni o'tkazish, qayta ishlash va natijalarini rasmiylashtirishni o'zlashtirib oladilar.

Mazkur fanni o'rgatishdan bosh maqsad magistrantlar tomonidan ilmiy tadqiqotlarni o'tkazish metodologiyasi, dolzarb muammolarni yechishda zamonaviy metodlar va yondashuvlarni qo'llash, "tartib parametrlari"ni ajratib olish sohalaridagi bilimlarni egallash hisoblanadi.

Fanning vazifalari – ilmiy-tadqiqot faoliyatining xususiyatlari to'g'risida tasavvurlarni shakllantirish; ilmiy tadqiqotni barpo qilish prinsiplari va uning ustidagi ishning asosiy bosqichlari to'g'risidagi bilimlarni tizimlashtirish, tartibga solish; ilmiy referatlash va iqtibos qo'llashning asosiy prinsiplari to'g'risida bilimlarni olish; dissertatsiya tadqiqoti aprobatsiyasi va uning natijalarini nashr qilish to'g'risida tasavvurlarni shakllantirish; tugallangan magistrlik dissertatsiya tadqiqoti natijalari bo'yicha himoyaga tayyorgarlik ko'rish, himoya qilish, hujjatlarni rasmiylashtirish jarayonlari to'g'risida bilimlarni olish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

Asosiy adabiyotlar

1. Qobulov X.A. Imiy tadqiqot metodologiyasi. Elektron darslik. – T.: TMI, 2022.
2. Кабулов X. А. Методология научного исследования: учебное пособие. –Т.: СП “Nihol print”, 2021. – 280 с.
3. Дрещинский В. А. Методология научных исследований: учебник. – М.: Юрайт, 2022. – 274 с.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktyabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5847-sonli Farmoni//Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 30.04.2020-y., 06/20/5987/0521-son
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2015-yil 2-martdagi “Magistratura to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida”gi 36-sonli Qarori// Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 11.08.2018-y., 09/18/638/1690-son
3. Рой О. М. Методология научных исследований в экономике и управлении: учебное пособие. – М.: Юрайт, 2021. – 209 с.
4. Мокий В. С., Лукьянова Т. А. Методология научных исследований. Трансдисциплинарные подходы и методы: учебное пособие. –М.: Юрайт, 2021. – 229 с.
5. Горелов Н. А., Круглов Д. В., Кораблева О. Н. Методология научных исследований: учебник и практикум. –2-е издание. –М: Юрайт, 2019. – 356 с.

Axborot manbalari

1. https://www.gov.uz (O‘zbekiston Respublikasi Hukumat portali)
2. https://www.president.uz (O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti)
3. http://www.mf.uz (O‘zbekiston Respublikasi moliya vazirligi)
4. https://www.stat.uz (O‘zbekiston Respublikasi statistika Davlat qo‘mitasi)
5. http://www.mineconomy.uz (O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiy taraqqiyot va kambag‘allikni qisqartirish vazirligi)

6. http://www.mininnovation.uz (O'zbekiston Respublikasi innovatsion rivojlanish vazirligi)

7. https://www.natlib.uz (Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi)

8. https://www.lex.uz (O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi)

9. https://www.oak.uz (O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi)

10. https://www.scopus.com (Retsenziyalanadigan adabiyotlar bazasi)

11. https://www.sciyencedirect.com (Retsenziyalanadigan adabiyotlar platformasi)

12. https://www.tfi.uz (Toshkent moliya instituti)

MUNDARIJA

	KIRISH	3
1-BOB.	ILMIY BILIMLARNING METODOLOGIK ASOSLARI	5
	1. Ilm-fanning ta'rifi	5
	2. Ilm-fanni rivojlanishining asosiy bosqichlari	8
	3. Ilmiy bilim tushunchasi	12
	4. Metodologiyaning estetik va etik asoslari	20
2-BOB.	ILMIY TADQIQOT YO'NALISHINI TANLASH VA ILMIY MUAMMO	25
	1. Ilmiy tadqiqot yo'nalishini tanlash metodlari va maqsadlari	25
	2. Ilmiy muammolarni tanlash va tartiblash	29
	3. Ilmiy muammolarni ishlab chiqish va hal qilish	36
	4. Ilmiy muammolarni tasniflanishi	41
3-BOB.	ILMIY TADQIQOT METODOLOGIYASI VA METODIKASI	45
	1. Tadqiqot metodologiyasining mohiyati. Tadqiqot prinsiplari	45
	2. Tadqiqot gipotezasi va konsepsiyasini ishlab chiqish	47
	3. Tadqiqotning protsessual-metodologik sxemalari	49
	4. Tadqiqotlarda anglashning ilmiy usullari	61
4-BOB.	ILMIY TADQIQOT VOSITALARI VA METODLARI	76
	1. Ilmiy tadqiqot vositalari	76
	2. Ilmiy tadqiqot metodlari	78
5-BOB.	TADQIQOT OLIB BORISH JARAYONINI TASHKIL ETISH	101
	1. Ilmiy tadqiqotlarni loyihalashtirish bosqichi	101
	2. Ilmiy tadqiqotning texnologik fazasi	134
	3. Ilmiy tadqiqotning refleksiv fazasi	150
6-BOB.	ILMIY TADQIQOT UCHUN AXBOROTLARNI QIDIRISHNING ASOSIY METODLARI	159
	1. Hujjatli ma'lumot manbalari. Axborot-ma'lumot faoliyatini tashkil etish	159
	2. Kataloglar va kartatekalar bilan ishlash usullari.	

Hujjatli ma'lumot manbalarini qidirish 163
3. Manbalar bilan ishlash, o'qish texnikasi, yozib olish texnikasi, reja tuzish 175
7-BOB. TADQIQOT NATIJALARINI E'LON QILISH 177
1. Tadqiqot natijalarini rasmiylashtirish va nashr qilish 177
2. Ilmiy nashrlarning turlari 182
8-BOB. MAGISTRLIK DISSERTATSIYASI ILMIY TADQIQOT TURI SIFATIDA 189
1. Magistrlik dissertatsiyasi haqida tushuncha va uning belgilari 189
2. Magistrlik dissertatsiya strukturasi 192
3. Magistrlik dissertatsiyasini tayyorlash, uning dastlabki va rasmiy himoyasi 201
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI 204

QOBULOV X.A.
KARIMOVA G.A.

ILMIY TADQIQOT METODOLOGIYASI

O'quv qo'llanma

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tomonidan o'quv qo'llanma sifatida tavsiya etilgan

Toshkent –"Tahririy nashriyot" bo'limi, TMI – 2024

Muharrir **X.Teshaboyev**
Badiiy muharrir **X.Niyozov**
Kompyuterda sahifalovchi **M.Yusupova**

6569

№ 9665-5762-53ec-e93a-9961-0626-4468

Bosishga ruxsat etildi: 03.02.2024. Bichimi 60x84 1/16.
Nashr bosma tabog'i 13,0. Adadi 50. Buyurtma № 3.

Bosmaxona guvohnomasi № 10-0635
Toshkent Moliya institutida rizografiya usulida chop etildi
100000, Toshkent, Amir Temur shoh ko'chasi 60 a uy.